

คุณธรรมจริยธรรมคริสเตียนกับความเข้มแข็งของครอบครัวในสังคมไทย:

การสังเคราะห์กรอบแนวคิดเชิงคุณภาพ*

CHRISTIAN ETHICAL VIRTUES AND FAMILY STRENGTH IN THE THAI CONTEXT: A QUALITATIVE CONCEPTUAL SYNTHESIS

ยุทธภณท์ พินิจ*, สัญชัย อมรมาศ

Yutthapan Pinich*, Sanchai Amornmart

คณะคริสตศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน นครปฐม ประเทศไทย

College of Christian Theology, Christian University, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: girmkrub@gmail.com

*Tel: 092-554-7171

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์คุณธรรมจริยธรรมคริสเตียนที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของครอบครัว และ 2) วิเคราะห์ความหมายและองค์ประกอบของความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทสังคมไทย เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มจากคริสเตียนไทยสังกัดสภาคริสตจักรในประเทศไทย 84 คน แบ่งเป็น 7 กลุ่ม คัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้สมัครใจ เครื่องมือวิจัยเป็นแนวคำถามกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงประเด็น ใช้กรอบความเข้มแข็งและความยืดหยุ่นของครอบครัวของ Olson และ Walsh ร่วมกับพระคริสตธรรมคัมภีร์เพื่อจัดหมวดหมู่ ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณธรรมจริยธรรมคริสเตียนที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของครอบครัว มี 10 ประการ ได้แก่ รู้จักเสียสละ ความซื่อสัตย์ การให้อภัย การอธิษฐานและการพึ่งพาพระเจ้า การสื่อสารด้วยความรัก ความรับผิดชอบ ความยำเกรงพระเจ้า ความอดทนและการควบคุมตนเอง การเคารพสิทธิ และการให้เกียรติกัน และการหนุนใจ เสริมกำลังใจและความหวัง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ ด้านความสัมพันธ์กับพระเจ้า ด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัน และด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ที่ช่วยหล่อเลี้ยงความเข้มแข็งของครอบครัวต่างกัน เช่น การอธิษฐานและพึ่งพาพระเจ้าช่วยเสริมความยืดหยุ่นในยามวิกฤต การให้อภัยและการสื่อสารช่วยเยียวยาความสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบและการควบคุมตนเองช่วยจัดการทรัพยากร และ 2) องค์ประกอบความเข้มแข็งของครอบครัวมี 7 ด้าน ได้แก่ ความสัมพันธ์ภายในที่มั่นคง บทบาทและโครงสร้างชัดเจน การสื่อสารที่ดี การจัดการตนเองและทรัพยากร ความยืดหยุ่นและการปรับตัว ทุนทางสังคม และความเชื่อร่วมกับคุณค่าทางศาสนา ข้อค้นพบเสนอว่าคุณธรรมคริสเตียนเป็นกลไกภายในที่ค้ำจุนและเยียวยาครอบครัว ควรขยายการศึกษาครอบครัวคริสเตียนที่หลากหลาย เช่น ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและครอบครัวที่มีความขัดแย้ง เป็นต้น

คำสำคัญ: คุณธรรมจริยธรรมคริสเตียน, ความเข้มแข็งของครอบครัว, บริบทสังคมไทย

Abstract

This research article aimed to 1) Analyze Christian ethical virtues related to family strength and 2) Analyze the meaning and components of family strength within the Thai social context. This study employed a qualitative research design. Data were collected through focus group discussions with 84 Thai Christians affiliated with the Church of Christ in Thailand, organized into seven groups. Participants were purposively selected from volunteers. The research instrument was a semi-structured interview guide, and the data were analyzed using thematic analysis. The categorization of findings was informed by Olson's family strength framework and Walsh's family resilience framework, together with biblical principles. The findings revealed that: 1) Ten Christian ethical virtues were associated with family strength, namely self-sacrifice, honesty, forgiveness, prayer and reliance on God, loving communication, responsibility, reverence for God, patience and self-control, respect for one another's rights and dignity, and encouragement, support, and hope. These virtues were classified into three categories: virtues concerning one's relationship with God, virtues concerning interpersonal relationships, and virtues concerning personal character. Each category contributed to family strength in different ways. For example, prayer and reliance on God enhanced resilience during times of crisis; forgiveness and loving communication helped restore family relationships; while honesty, responsibility, and self-control supported role clarity, trust, and resource management within the family. and 2) Family strength consisted of seven components: stable internal relationships, clear roles and structure, effective communication, self- and resource management, resilience and adaptability, social capital, and shared beliefs and religious values. The findings suggest that Christian ethical virtues function as internal mechanisms that sustain, restore, and strengthen family life. Future research should extend the investigation to more diverse Christian family contexts, such as single-parent families and families experiencing conflict, in order to further examine the applicability of these virtues as mechanisms of healing and resilience.

Keywords: Christian Ethical Virtues, Family Strength, Thai Context

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่ทำหน้าที่หล่อหลอมสมาชิกทั้งด้านค่านิยม อัตลักษณ์ และความสามารถในการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีความหมาย การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาได้ส่งผลให้รูปแบบครอบครัวไทยมีความหลากหลายมากขึ้น ในขณะเดียวกันต้องเผชิญแรงกดดันที่ซับซ้อนโดยตรงต่อความสัมพันธ์และคุณภาพชีวิตของสมาชิกครอบครัว (Walsh, F., 2016) แม้ข้อมูลเชิงนโยบายระดับประเทศสะท้อนว่าภาพรวมความเข้มแข็งของครอบครัวยังอยู่ในระดับค่อนข้างสูง แต่ขณะเดียวกันก็พบประเด็นสัญญาณของความเปราะบางด้านสัมพันธภาพ การสื่อสาร และความผูกพันในครอบครัว ที่อาจสะท้อน

ความเสี่ยงเชิงคุณภาพที่ซ่อนอยู่ภายใต้ตัวชี้วัดเชิงโครงสร้าง จากรายงานของ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ระบุว่า ครอบครัวไทยกำลังเผชิญความเปราะบางทางเศรษฐกิจและจิตใจ โดยเฉพาะครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่เพิ่มขึ้น ต่อเนื่องกว่า 128,000 ราย (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2568) ขณะที่ UNICEF พบว่า เด็กไทยเกือบหนึ่งในสี่อาศัยอยู่นอกจากครอบครัวบิดามารดาตน (UNICEF, 2025) และพบประเด็นความรุนแรงในครอบครัว ในรูปแบบความรุนแรงทางร่างกายสูงที่สุดที่ร้อยละ 54.5 ตามด้วยทางจิตใจที่ร้อยละ 36.3 ต่อมาเป็นเรื่องเพศ ร้อยละ 7.5 (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม สุขภาพ, 2568) ปรากฏการณ์เหล่านี้สะท้อนความเปราะบางและความเสื่อมถอยของความเข้มแข็งในครอบครัวไทย สอดคล้องกับการศึกษา ที่พบว่า ครอบครัวไทยกำลังอ่อนแอในฐานะทุนทางสังคม ระบบเครือญาติ การเกื้อกูล และการอบรมขัดเกลา/ถ่ายทอดค่านิยมระหว่างรุ่นลดลง (วาริณี โสภางร และคณะ, 2563)

ในมุมมองเรื่องความเข้มแข็งหรือความยืดหยุ่นของครอบครัวไม่ได้หมายถึงเพียงภาวะไร้ปัญหา ในครอบครัว แต่เป็นความสามารถที่ครอบครัวใช้รับมือ ปรับตัว และฟื้นตัวจากแรงกดดันหรือวิกฤตในชีวิต ซึ่งประเด็นที่นำไปสู่ การช่วยเหลือและคุ้มครองมากที่สุด ได้แก่ ปัญหาด้านรายได้ความเป็นอยู่ ปัญหาด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว และปัญหาด้านความรุนแรงภายในครอบครัว ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เปราะบางของความสัมพันธ์ มากขึ้นหรือความเข้มแข็งของครอบครัวเริ่มอ่อนแอลง (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2567) ความเข้มแข็งของครอบครัวไม่เพียงแต่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ที่ดีของสมาชิก แต่ยังส่งเสริมความสุขและเสถียรภาพ ของสังคมโดยรวม ขณะที่ความตึงเครียดภายในครอบครัวจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์และสุขภาพจิตของสมาชิก กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว จึงได้กำหนดแผนปฏิบัติการด้านครอบครัว พ.ศ. 2566 - 2570 โดยมีเป้าหมาย ในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง มุ่งเน้นแนวทาง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้ครอบครัวมีคุณภาพ และมีความอบอุ่น 2) คุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัวให้มีความปลอดภัยและความมั่นคง 3) ส่งเสริมและบูรณาการ ภาครัฐเครือข่ายทุกระดับเพื่อพัฒนาสถาบันครอบครัว และ 4) มุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการสนับสนุน การขับเคลื่อนนโยบาย ด้านครอบครัว โดยสร้างสื่อปลอดภัย ส่งเสริมพัฒนาองค์ความรู้และการจัดการความรู้ด้านครอบครัว รวมถึงผลักดัน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2566) สถานการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัวเป็นประเด็นสำคัญทั้งในเชิงสังคม เชิงนโยบาย และเชิงวิชาการ โดยเฉพาะ ในบริบทที่ครอบครัวไทยกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทไทยจึงควรพิจารณาทั้งมิติภายนอก เชิงโครงสร้างและมิติภายในเชิงคุณค่า เพื่ออธิบายว่าครอบครัวดำรงอยู่ได้อย่างมีความหมายและยั่งยืน งานศึกษา ความเข้มแข็งของครอบครัวจำนวนมากอธิบายผ่านกรอบแนวคิดด้านโครงสร้างและกระบวนการภายในครอบครัว ที่เน้นความสมดุลระหว่างความผูกพัน ความยืดหยุ่น และการสื่อสาร (Olson, D. H., 2000) ส่วน Walsh, F. ขยายแนวคิด ไปสู่มิติของ Family Resilience ที่มุ่งเน้นการฟื้นคืนพลังและการสร้างความหมายเชิงบวกหลังเผชิญวิกฤต โดยใช้ การสื่อสาร การสนับสนุนทางอารมณ์ และระบบความเชื่อศรัทธาร่วม (Walsh, F., 2016) ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอ ของ McCubbin, H. I. & Thompson, E. A. ที่เห็นว่าครอบครัวซึ่งมี Belief System ร่วมกันย่อมมีพลังในการปรับตัว ได้ดีกว่าเมื่อต้องเผชิญความไม่แน่นอน (McCubbin, H. I. & Thompson, E. A., 1991) อย่างไรก็ตาม ในบริบทไทย

มีงานวิจัยด้านครอบครัวเพิ่มจำนวนมากขึ้น แต่งานการบูรณาการมิติคุณธรรมเชิงศาสนาเข้ากับแนวคิดความเข้มแข็งของครอบครัวยังปรากฏอย่างจำกัด ทั้งที่ความเชื่อและคุณค่ามีอิทธิพลต่อการกำหนดบทบาท หน้าที่ และวิถีจัดการความขัดแย้งในชีวิตครอบครัว การเสริมสร้างรากฐานทางคุณธรรมและจิตวิญญาณเป็นสิ่งสำคัญต่อความมั่นคงของสังคมโดยรวม โดยความเข้มแข็งของครอบครัวเกิดจากความเข้าใจ ความรัก ความอดทน การปรับตัวต่อกันของสมาชิก ตลอดจนความผูกพันที่ดีและการจัดการปัญหาอย่างเหมาะสม (Mahoney, A., 2010); (Military Reach Team, 2014) อีกทั้ง พบว่า ความรัก ความเข้าใจในครอบครัวมีอิทธิพลต่อชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลในครอบครัวหรือลูก การสร้างเสริมจริยธรรมจึงต้องถ่ายทอดผ่านปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว ด้วยแบบอย่างที่เหมาะสมของพ่อแม่ในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมครอบครัวไทยที่มีความใกล้ชิดผูกพันกัน เนื่องจากวัฒนธรรมและประเพณีเชื่อมความสัมพันธ์ครอบครัวให้เข้มแข็ง (มนทกานต์ รอดคล้าย, 2561) การสร้างทักษะการเรียนรู้ร่วมกันในครอบครัวต้องอาศัยการเรียนรู้ร่วมกันตลอดชีวิตผ่านการสื่อสารเชิงบวก การทำแบบอย่าง การเรียนรู้จากประสบการณ์และสถานการณ์จริง ตลอดจนการปรับวิธีคิดและความเชื่อเพื่อรับมือความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยกระบวนการดังกล่าวหนุนให้ครอบครัวพึ่งตนเอง จัดการปัญหาและปรับตัวได้ในภาวะยากลำบาก (นฤดี ไสรัตน์ และคณะ, 2562) ในลักษณะนี้ครอบครัวที่เข้มแข็งจึงไม่ใช่เพียงผลของโครงสร้างที่มั่นคงหรือฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีเท่านั้น หากแต่ต้องอาศัยพลังทางคุณธรรมร่วมค้ำจุนความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น ความรัก ความหวัง ความเชื่อ การให้อภัย ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบ และมีบทบาทในฐานะกรอบคุณค่าที่หล่อหลอมบุคลิกภาพ การตัดสินใจ และพฤติกรรมของผู้เชื่อ อันนำไปสู่การเสริมสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและความเข้มแข็งของครอบครัวอย่างต่อเนื่องผ่านกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เมื่อมีคุณธรรมเป็นศูนย์กลางชีวิตจึงช่วยพัฒนาครอบครัวได้อย่างมั่นคง

แม้ว่าจะมีงานศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมคริสเตียนในบริบทสังคมไทย แต่ส่วนใหญ่มุ่งอธิบายเชิงหลักคำสอนหรือการประยุกต์ใช้ในชีวิตของผู้เชื่อ มากกว่าการสังเคราะห์เชิงประจักษ์จากประสบการณ์จริงของครอบครัวคริสเตียนในชีวิตประจำวัน ขณะเดียวกันนโยบายของรัฐมุ่งแก้ปัญหาที่โครงสร้าง เช่น รายได้/กฎหมาย และงานวิจัยส่วนใหญ่มักเน้นมิติด้านเศรษฐกิจ สังคมและจิตวิทยาเป็นสำคัญ ส่วนงานเกี่ยวกับความเข้มแข็งของครอบครัวที่มุ่งเน้นทุนทางจิตวิทยาและจิตวิญญาณซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้ครอบครัวรับมือกับความกดดันภายนอกค่อนข้างมีความจำกัด การศึกษานี้จึงมุ่งมองเรื่องคุณธรรมจริยธรรมคริสเตียนในฐานะกลไกภายในที่ไม่ใช่แค่คำสอนในพระคริสตธรรมคัมภีร์ แต่เป็นวิถีปฏิบัติ เช่น การให้อภัยซึ่งมีมิติทางศาสนาที่สามารถเปลี่ยนผ่านจากความรุนแรงไปสู่ความยอมรับและร่วมมือในครอบครัวให้เกิดความเข้มแข็งได้จริง และคุณธรรมเหล่านั้นเชื่อมโยงกับองค์ประกอบของความเข้มแข็งของครอบครัวอย่างไรในบริบทสังคมไทย การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งวิเคราะห์และสังเคราะห์คุณธรรมจริยธรรมคริสเตียนที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของครอบครัว โดยใช้การสนทนากลุ่มกับคริสเตียนในประเทศไทย เพื่อพัฒนาและจัดหมวดหมู่เชิงแนวคิดที่ใช้เป็นกรอบอธิบายคุณธรรมจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนประสบการณ์จริงของผู้ให้ข้อมูล และมุ่งขยับการมองคุณธรรมจริยธรรมในฐานะหลักความเชื่อศรัทธาทางศาสนาไปสู่กลไกเชิงคุณค่าที่ทำงานผ่านปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวอย่างเป็นรูปธรรม อธิบายการเสริมสร้างครอบครัวไทยให้มีความมั่นคง ยืดหยุ่น และดำรงอยู่ด้วยคุณธรรมจริยธรรมอย่างยั่งยืน และวางรากฐานสำหรับการศึกษาในระยะต่อไป จากข้อค้นพบนี้จะช่วยพัฒนาเครื่องมือวิจัยและตรวจสอบเชิงปริมาณในระยะต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์คุณธรรมจริยธรรมคริสเตียนที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของครอบครัว
2. เพื่อวิเคราะห์ความหมายและองค์ประกอบของความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นโครงการวิจัยแบบผสมผสาน โดยบทความนี้นำเสนอผลการวิจัยในระยะที่ 1 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาความหมายประสบการณ์ และการตีความของผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมคริสเตียนที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทสังคมไทย โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนมุมมอง ประสบการณ์ และข้อคิดเห็นอย่างอิสระ ภายใต้ประเด็นคำถามที่กำหนดไว้อย่างเป็นระบบ โดยมุ่งวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงแนวคิดจากข้อมูล เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์จัดหมวดหมู่และพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดเชิงคุณภาพ

2. ผู้ให้ข้อมูล เป็นคริสเตียนไทยสังกัดสภาคริสตจักรในประเทศไทย คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่สมัครใจเข้าร่วมการวิจัย โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ 1) เป็นสมาชิกคริสตจักรอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 10 ปี 2) มีประสบการณ์ชีวิตครอบครัว เช่น คู่สมรส บิดา มารดา เป็นต้น 3) สามารถสื่อสารและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกลุ่มสนทนาได้ และ 4) ยินดีสมัครใจเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม รวมจำนวนทั้งสิ้น 84 คน จัดแบ่งเป็น 7 กลุ่ม กลุ่มละ 10 - 12 คน โดยคำนึงถึงความหลากหลายของประสบการณ์ชีวิตครอบครัวเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนมุมมอง ความคิดเห็นอย่างหลากหลายและลึกซึ้ง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide) ซึ่งพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมคริสเตียนและแนวความคิดความเข้มแข็งของครอบครัว คำถามมุ่งสำรวจมุมมองเกี่ยวกับความหมายของความเข้มแข็งของครอบครัว คุณธรรมที่สำคัญต่อชีวิตครอบครัว และกลไกการหล่อหลอมคุณธรรมดังกล่าวในบริบทจริง ผู้วิจัยได้นำแนวคำถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนศาสตร์และจริยศาสตร์ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และปรับปรุงถ้อยคำให้ชัดเจนก่อนนำไปใช้จริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยการจัดสนทนากลุ่ม จำนวน 7 กลุ่ม แต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 60 - 90 นาที ดำเนินการในสถานที่ที่เหมาะสมและเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเป็นกันเอง ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนา โดยอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย ชี้แจงสิทธิของผู้เข้าร่วมอย่างครบถ้วน สามารถถอนตัวได้ทุกเมื่อ เก็บรักษาข้อมูลเป็นความลับ และนำเสนอผลเป็นภาพรวม ขอความยินยอมก่อนเริ่มการสนทนา ในการดำเนินการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้จัดที่นั่งเป็นวงกลมและใช้คำถามปลายเปิดเพื่อส่งเสริมบรรยากาศการแลกเปลี่ยนอย่างเท่าเทียม และลดลักษณะเชิงลำดับชั้นในการสื่อสาร พร้อมทั้งกระตุ้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคน เช่น การเชิญให้ผู้ที่ยังไม่แสดงความคิดเห็นได้สะท้อนมุมมองเพิ่มเติม การสรุปประเด็นเป็นระยะ เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกตรวจสอบหรือขยายความ และดูแลไม่ให้ผู้เข้าร่วมบางรายครอบงำการสนทนาเกินไป

แนวทางดังกล่าวช่วยให้ข้อมูลที่ได้สะท้อนประสบการณ์และมุมมองร่วมของสมาชิกในกลุ่มอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น ในระหว่างการสนทนา ผู้วิจัยได้จัดบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยเน้นถ้อยคำสำคัญ ประเด็นที่ปรากฏซ้ำ และปฏิสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญภายในกลุ่ม ภายหลังการสนทนา ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นสำคัญร่วมกับผู้เข้าร่วม เพื่อยืนยันความเข้าใจเบื้องต้น และภายหลังการจัดระบบข้อมูลแล้ว ได้ส่งสรุปข้อค้นพบเบื้องต้นกลับไปให้ตัวแทน ผู้ให้ข้อมูลบางคนช่วยตรวจสอบความถูกต้องของสาระสำคัญอีกครั้ง ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล และลดความคลาดเคลื่อนในการตีความหมาย และจัดทำบันทึกสรุปกลุ่ม (Group Summary) อย่างเป็นระบบ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ การวิจัยครั้งนี้ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน ตามเอกสารรับรองเลขที่ บ. 02/2568 เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2568

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลจากบันทึกการสนทนากลุ่มและสรุปประเด็นของแต่ละกลุ่มถูกนำมาจัดระบบ และตรวจทานความครบถ้วนก่อนเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ การวิเคราะห์ใช้แนวทางการวิเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Analysis) โดยดำเนินการตามขั้นตอน ได้แก่ 1) การอ่านทบทวนบันทึกทั้งหมดเพื่อทำความเข้าใจภาพรวม 2) การระบุรหัสเบื้องต้นจากประเด็นที่ปรากฏซ้ำหรือมีนัยสำคัญ 3) การจัดกลุ่มรหัสเป็นหมวดหมู่ และ 4) การสังเคราะห์ หมวดหมู่เป็นประเด็นหลักและองค์ประกอบเชิงแนวคิด เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบ ประเด็นที่ได้จากแต่ละกลุ่ม (Cross-group Comparison) และทบทวนความสอดคล้องของเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งใช้การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) เพื่อช่วยสะท้อนมุมมองและลดอคติในการตีความ ผลการวิจัยนำไปสู่การสังเคราะห์คุณธรรมจริยธรรมคริสเตียน 10 ประการ และองค์ประกอบความเข้มแข็ง ของครอบครัว 7 ด้านในบริบทสังคมไทย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากการสังเคราะห์คุณธรรมจริยธรรมคริสเตียนที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของครอบครัว พบว่า มีจำนวน 10 ประการ ได้แก่ รู้จักเสียสละ ความซื่อสัตย์ การให้อภัย การอธิษฐานและการพึ่งพาพระเจ้า ความรัก ความรับผิดชอบ ความยำเกรงพระเจ้า ความอดทนและการควบคุมตนเอง การเคารพสิทธิและการให้เกียรติกัน และการหนุนใจ/เสริมกำลังใจ/ความหวัง เมื่อพิจารณาความหมายและบทบาทของคุณธรรมดังกล่าว พบว่า สามารถจัดกลุ่มคุณธรรมได้เป็น 3 กลุ่ม เพื่ออธิบายกลไกที่เชื่อมโยงกับความเข้มแข็งของครอบครัวอย่างชัดเจน ได้แก่ 1) กลุ่มคุณธรรมด้านความสัมพันธ์ต่อพระเจ้า ประกอบด้วย ความยำเกรงพระเจ้า และการอธิษฐานและพึ่งพาพระเจ้า คุณธรรมกลุ่มนี้ทำหน้าที่เป็นหลักยึดทางจิตวิญญาณและกรอบคุณค่าร่วมของครอบครัว ช่วยให้สมาชิก มีทิศทางในการตัดสินใจ มีความหวัง และสามารถรับมือกับปัญหาหรือภาวะวิกฤตได้อย่างมีสติ โดยเฉพาะการอธิษฐาน และการพึ่งพาเจ้ามีบทบาทในการเสริมความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวของครอบครัวเมื่อเผชิญ ปัญหากดดัน 2) กลุ่มคุณธรรมด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัน ประกอบด้วย การรู้จักเสียสละ การให้อภัย ความรัก การเคารพสิทธิและการให้เกียรติกัน และการหนุนใจ/เสริมกำลังใจ/ความหวัง คุณธรรมกลุ่มนี้ทำหน้าที่คำจูง เยียวยา และฟื้นฟูความสัมพันธ์ภายในครอบครัว โดยเฉพาะการให้อภัยและการสื่อสารด้วยความรักช่วยลดความขัดแย้ง เปิดพื้นที่ให้สมาชิกเข้าใจกัน และทำให้ครอบครัวสามารถกลับมาสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงได้ และ 3) กลุ่มคุณธรรม ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และความอดทนและการควบคุมตนเอง

คุณธรรมกลุ่มนี้ทำหน้าที่กำกับพฤติกรรมส่วนบุคคลและบทบาทของสมาชิกในครอบครัว ช่วยสร้างความไว้วางใจ ความโปร่งใส การรับผิดชอบต่อหน้าที่ และการจัดการอารมณ์อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำรงความสัมพันธ์ในครอบครัวอย่างมั่นคง ดังนั้น สรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมคริสเตียนทั้ง 10 ประการไม่ได้ทำหน้าที่เพียงในฐานะหลักคำสอนทางศาสนาเท่านั้น แต่เป็นกลไกภายในที่หล่อหลอมพฤติกรรม การตัดสินใจ การสื่อสาร และการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ส่งผลให้ครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่มั่นคง มีบทบาทที่ชัดเจน สามารถจัดการความขัดแย้ง และฟื้นตัวจากภาวะยากลำบากได้อย่างสร้างสรรค์

ผลการวิจัยจากการสังเคราะห์องค์ประกอบความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทสังคมไทย พบว่า มีจำนวน 7 ด้าน ได้แก่ ความสัมพันธ์ภายในที่มั่นคง บทบาทและโครงสร้างที่ชัดเจน การสื่อสารเชิงบวก การจัดการตนเอง และทรัพยากร ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว ทุนทางสังคม และความเชื่อร่วมและคุณค่าทางศาสนา เมื่อพิจารณาเชิงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทั้ง 7 ด้าน พบว่า องค์ประกอบเหล่านี้ไม่ได้แยกขาดจากกัน แต่ทำงานเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ความสัมพันธ์ภายในที่มั่นคงเป็นฐานของความไว้วางใจ ขณะที่ บทบาทและโครงสร้างที่ชัดเจนช่วยให้สมาชิกเข้าใจหน้าที่ของตน การสื่อสารเชิงบวกช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจ การจัดการตนเองและทรัพยากรช่วยให้ครอบครัวดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวช่วยให้ครอบครัวรับมือกับวิกฤตและการเปลี่ยนแปลงได้ นอกจากนี้ ทุนทางสังคมเป็นองค์ประกอบที่เชื่อมครอบครัวกับเครือข่ายภายนอก เช่น ญาติ คริสตจักร ชุมชน และกลุ่มสนับสนุนต่าง ๆ ขณะที่ความเชื่อร่วมและคุณค่าทางศาสนาทำหน้าที่เป็นแกนกลางด้านความหมาย ช่วยให้สมาชิกครอบครัวมีหลักยึดร่วมในการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย ดังนั้น ความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทสังคมไทยไม่ได้เกิดจากโครงสร้างครอบครัวหรือปัจจัยทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการทำงานร่วมกันของความสัมพันธ์ บทบาท การสื่อสาร การจัดการทรัพยากร ความยืดหยุ่น ทุนทางสังคม และความเชื่อร่วม โดยมีคุณธรรมจริยธรรมคริสเตียนเป็นกลไกเชิงคุณค่าที่ช่วยหล่อเลี้ยงและเชื่อมโยงองค์ประกอบเหล่านี้ให้เกิดความเข้มแข็งของครอบครัวอย่างเป็นองค์รวม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า คุณธรรมจริยธรรมคริสเตียนที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทสังคมไทย สังเคราะห์ได้ 10 ประการ ซึ่งเมื่อพิจารณาคุณธรรมเหล่านี้ไม่ได้ดำรงอยู่ในฐานะหลักคำสอนทางศาสนา หรือนิยามเชิงอุดมคติเท่านั้น หากแต่เป็นกลไกเชิงคุณค่าที่นำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันของครอบครัว ผ่านกระบวนการสัมพันธ์ภายในครอบครัว สามารถจัดกลุ่มคุณธรรมดังกล่าวออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1.1 กลุ่มคุณธรรมด้านความสัมพันธ์ต่อพระเจ้า ซึ่งถือว่าเป็นคุณธรรมที่ยึดโยงจิตวิญญาณ และหลักยึดร่วมกัน ประกอบด้วย ความยำเกรงพระเจ้า และการอธิษฐานและการพึ่งพาพระเจ้า การสะท้อนมิติทางจิตวิญญาณเป็นหลักยึดร่วมในการดำเนินชีวิตครอบครัว ช่วยกำหนดทิศทางการตัดสินใจ การเผชิญปัญหา และการสร้างความหวังร่วมกันภายใต้ระบบความเชื่อเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่า การอธิษฐานด้วยความยำเกรง

เป็นฐานสำคัญของการตัดสินใจและการจัดการปัญหาในครอบครัว และมีมิติทางศาสนศาสตร์ อีกทั้งบทบาทของจริยธรรมคริสเตียนในฐานะทุนทางจิตวิญญาณคอยสนับสนุนการฟื้นตัวของครอบครัวได้ดียิ่งขึ้น (สรุปจากบันทึกสนทนากลุ่ม G1; G3; G4; G6; G7) อย่างไรก็ตาม คุณธรรมเหล่านี้ถูกแปลความหมายในบริบทครอบครัวผ่านการปฏิบัติ เช่น การอธิษฐานร่วมกัน การให้อภัยเมื่อเกิดความขัดแย้ง และการแสดงความรับผิดชอบต่อน้ำที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Relational spirituality ที่เสนอว่า ศาสนาทำงานผ่านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Mahoney, A., 2010) คุณธรรมความเชื่อ ไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมทางศาสนา แต่ทำหน้าที่ยึดร่วมและกำกับทิศทางการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น การลดอารมณ์รุนแรง การยอมถอย การคืนดี และการฟื้นความหวังเมื่อเผชิญวิกฤต ตามที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้ว่า พระคัมภีร์สอนว่า ทุกคนเป็นอวัยวะในพระคริสต์ แต่ละอวัยวะก็ควรทำหน้าที่หรือรับผิดชอบส่วนของตนและประคับประคองส่วนอื่น ๆ ให้น่าดูน่าชมมากขึ้น มีความเชื่อ นำทางการแก้ไขปัญห เพราะความยำเกรงพระเจ้าเป็นบ่อเกิดของสติปัญญา สำหรับการดำเนินชีวิตในแต่ละสถานการณ์ชีวิต มีการอธิษฐานเมื่อเกิดปัญหา และเกิดกำลังใจที่เต็มด้วยความหวังที่ช่วยให้บ้านไม่ล่มจมเมื่อเจอวิกฤต การเผชิญปัญหาหรือวิกฤตเมื่อมีการอธิษฐาน และการพึ่งพาพระเจ้าก็จะถูกใช้เป็นกระบวนการสำคัญในการแสวงหาปัญญาและทางออกที่ดี ความเชื่อร่วมจึงไม่เพียงเป็นความเชื่อส่วนบุคคล แต่เป็นต้นทุนทางจิตวิญญาณที่สร้างความหวังและเสริมพลังให้ครอบครัวดำรงความเข้มแข็งได้อย่างต่อเนื่อง (สรุปจากบันทึกสนทนากลุ่ม: G3; G4; G7) หากมีการกระทำพร้อมกับการชื่นชมคุณค่าของกัน การมีเวลาอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณภาพ การมีพันธะต่อสวัสดิภาพของครอบครัวร่วมกัน การสื่อสารที่ดี การยึดหลักศาสนาในการดำเนินชีวิต และการจัดการวิกฤตอย่างสร้างสรรค์ มักเห็นจากการมีกิจกรรมร่วมกันและศรัทธาช่วยให้สมาชิกครอบครัวมีสติ อดทน ให้อภัย รักและช่วยเหลือผู้อื่นได้ง่าย (Stinnett, N. & DeFraim, J., 1985) จากแนวคิดดังกล่าวจึงสนับสนุนข้อค้นพบของผลการวิจัยครั้งนี้ได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมถูกจัดวางเป็นองค์ประกอบหนึ่งในเรื่องความเข้มแข็งของครอบครัวที่มีคุณภาพและถูกสื่อออกในรูปแบบเป็นทักษะและความพฤติกรรมที่ช่วยให้ครอบครัวดำรงอยู่ร่วมกัน ผลการวิจัยสนับสนุนสิ่งที่พบว่า การปลูกฝังคุณธรรมและกิจกรรมชีวิตคริสเตียนสามารถส่งเสริมความเข้มแข็งด้านชีวิตฝ่ายจิตวิญญาณและคุณภาพความสัมพันธ์ภายในครอบครัว รวมถึงคุณธรรมควรเป็นปัจจัยหนึ่งในการเตรียมเสริมสร้างชีวิตสำหรับคู่สมรสก่อนการแต่งงาน เนื่องจากความเชื่อศรัทธาเป็นศูนย์กลางชีวิตคู่สมรสและเป็นรากฐานครอบครัวที่เข้มแข็ง รวมถึงการอธิษฐานสม่ำเสมอถือว่าการปฏิบัติที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งสำหรับครอบครัวคริสเตียน หากกระทำอย่างเพียงพอและรอบด้านจะพบการยืนยันได้ว่าครอบครัวสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมั่นคง ทั้งมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่นชัดเจน (Rubio, J. H., 2010)

1.2 กลุ่มคุณธรรมด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งเป็นคุณธรรมที่คำจูนและเยียวยาหรือกำกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประกอบด้วย การรู้จักเสียสละ การให้อภัย ความรัก และการให้เกียรติกัน และการเสริมแรง/กำลังใจ/ความหวัง คุณธรรมกลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญในการลดความตึงเครียดและฟื้นฟูความสัมพันธ์เมื่อเกิดความขัดแย้ง โดยเฉพาะการให้อภัยที่ถูกกล่าวถึงซ้ำในทุกกลุ่มสนทนาในฐานะที่ทำให้ครอบครัวกลับมาคืนดีกันได้ เป็นการเลือกทำเพื่ออีกฝ่ายและคืนดีในฐานะการดำเนินชีวิตตามความเชื่อ ตามที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าครอบครัวที่เข้มแข็งไม่ได้แปลว่าไม่เคยทำผิด แต่คือ ครอบครัวที่พร้อมจะซ่อมแซมหรือสามารถเยียวยาความสัมพันธ์และกลับมาคืนดีกันได้ และเปิดพื้นที่ให้ความสัมพันธ์ได้ฟื้นตัว พร้อมเริ่มต้นใหม่ หรือต่างคนต่างเสริมสร้างกัน

ซึ่งความแข็งแรงของบุคคลสามารถสะท้อนผ่านสภาวะทางร่างกาย จิตใจและการดำเนินชีวิตที่สมดุล มักจะสะท้อนผ่านความมั่นคงทางอารมณ์ จิตใจ และความคิดของสมาชิก ครอบครัวควรมีท่าทีที่ดี มีความสร้างสรรค์ต่อกัน มีความยืดหยุ่นและความเป็นธรรม ไม่แสดงความรักในลักษณะที่ทำร้ายอีกฝ่าย และสะท้อนผ่านบทบาทและสิ่งที่ได้รับมอบหมายภายในบ้านเป็นที่ยอมรับร่วมกันได้ ความยืดหยุ่นและการปรับตัวของสมาชิกในการเผชิญสถานการณ์กดดันหรือความเปลี่ยนแปลง โดยคงท่าทีสร้างสรรค์และความเป็นธรรมต่อกัน โดยเฉพาะมิติด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และการสื่อสาร ซึ่งเป็นกลไกหลักในการธำรงความผูกพัน ประคับประคองความสัมพันธ์ภายในให้มั่นคง ควบคู่กับการสนับสนุนซึ่งกันและกันในรูปแบบของการช่วยเหลือเกื้อกูล (สรุปจากบันทึกสนทนากลุ่ม: G3; G4; G6; G7) สอดคล้องกับแนวคิดว่าความสัมพันธ์ที่มีความยืดหยุ่นของครอบครัวประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ระบบความเชื่อ (Belief Systems) รูปแบบโครงสร้างและการจัดองค์กรของครอบครัว (Organizational Patterns) และการสื่อสารและการแก้ปัญหา (Communication & Problem-solving) (Walsh, F., 2016) ซึ่งสอดคล้องกับกรอบการวิเคราะห์ของงานวิจัยนี้ ที่พบว่า คุณธรรมและความเชื่อร่วมทำหน้าที่เป็นฐานความหมายและหลักยึด ขณะที่การสื่อสารเชิงคุณธรรมและการร่วมรับผิดชอบช่วยให้ครอบครัวสามารถจัดการปัญหาและฟื้นตัวได้อย่างต่อเนื่อง ฉะนั้นครอบครัวที่ถ่ายทอดคุณธรรมด้านความรัก ความเคารพให้เกียรติต่อกัน ย่อมส่งผลผ่านการสร้างความหมายร่วมกันภายใน จึงก่อให้เกิดความสัมพันธ์อย่างเข้มแข็งกับครอบครัว พร้อมทั้งเป็นการแก้ไขปัญหาย่างมีทิศทาง เพื่อการรักษาและเยียวยาทั้งมิติในความรู้สึก จิตใจ ความคิดและแบบแผนของชีวิตในครอบครัว (Pearce, W. B. & Cronen, V. E., 1980) จากตรรกะนี้จึงชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ที่ดี การสนับสนุนทางอารมณ์ การใช้เวลาในกิจกรรมร่วมกัน และความเข้าใจถึงเป้าหมายร่วม ส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวหรือการเรียนรู้กันและกันอย่างลึกซึ้ง ซึ่งเชื่อมกับการหนุนใจ ให้ความหวัง ความรัก และความสัมพันธ์ภายในที่มีเป้าหมายร่วมได้ดี ในทำนองเดียวกันกับกรอบคิดของคนไทยส่วนใหญ่ที่มีมุมมองว่า เป็นครอบครัวที่รู้จักกัน มองตาแล้วรู้ใจ หรือหมายถึง ความสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับคุ้นเคย เป็นแบบแผนที่เป็นลักษณะเฉพาะของครอบครัว

คุณธรรมกลุ่มนี้มุ่งการสื่อสารและการกำกับตนเอง เนื่องด้วยการสื่อสารและอารมณ์เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ การรู้จักเสียสละ การให้อภัย ความรัก การเคารพสิทธิและการให้เกียรติกัน และการหนุนใจ/เสริมกำลังใจ/ความหวัง เป็นการส่งเสริมและช่วยลดปฏิกิริยาทางอารมณ์และป้องกันการขยายตัวของความขัดแย้ง โดยภาพรวมสะท้อนว่า คุณธรรมจริยธรรมคริสเตียนไม่ได้เป็นเพียงหลักคำสอน หากแต่ทำหน้าที่เป็นระบบกำกับภายในที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ตามที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้ว่า การยืนอยู่ข้างกันในยามยาก ความรักที่ลงมือทำและการเกื้อกูลกันในครอบครัวย่อมสำคัญมาก ครอบครัวที่รักกันจริงจะไม่ปล่อยให้ใครแบกภาระลำพัง แต่พร้อมลดตัวเองและช่วยกันประคับประคองให้ทุกคน ก้าวไปต่อได้อย่างสง่างาม มักปรากฏผ่านการเสียสละเวลา ความสะดวก หรือผลประโยชน์ส่วนตัว เพื่อประโยชน์ของสมาชิกคนอื่นและความมั่นคงของครอบครัว การอยู่เคียงข้างกันในช่วงเวลาที่ยากลำบาก ทั้งด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ หรือความกดดันทางอารมณ์ ซึ่งความเข้มแข็งเริ่มจากความไว้วางใจ ความจริงใจและความซื่อสัตย์ของสมาชิกต่อกัน ทั้งในคำพูดและการกระทำ ความซื่อสัตย์สะท้อนผ่านการพูดความจริง ไม่ปกปิด ซื่อสัตย์ต่อกัน โดยเฉพาะเรื่องการเงิน การใช้ทรัพยากร และการตัดสินใจเรื่องสำคัญ และจัดการเรื่องสำคัญของบ้านอย่างโปร่งใส (สรุปจากบันทึกสนทนากลุ่ม: G1; G2; G4; G6) สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ได้นำเสนอว่า สภาพสังคมและรูปแบบการทำงาน ทำให้เวลาครอบครัวลดลง

และเกิดความขัดแย้งได้ง่ายขึ้น โดยปัจจัยความขัดแย้งที่พบ ได้แก่ ความแตกต่างส่วนบุคคล การขาดความรับผิดชอบ ในบทบาท การแสดงอารมณ์ทางลบ การสื่อสารทางลบ อบายมุข และความไม่ซื่อสัตย์ เมื่อชีวิตครอบครัวมีปัจจัยเสี่ยง ทั้งการสื่อสารเชิงลบ การไม่สามารถควบคุมอารมณ์ ความไม่ซื่อสัตย์ และการขาดบทบาทที่ควรเป็นคุณธรรม จึงเป็นส่วนหนึ่งในการทำหน้าที่เป็นตัวค้ำกัน ที่จะช่วยลดความขัดแย้งและช่วยจัดการปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ความศรัทธาทางศาสนาจะช่วยเพิ่มสติ ความอดทน การให้อภัยและควบคุมความโกรธได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ฉัตรรัตน์ เตือนสติกุล, 2564) นั้นหมายถึง คุณธรรมที่แปลงเป็นพฤติกรรมในชีวิตครอบครัวโดยตรงและสัมพันธ์กับความเข้มแข็งภายในครอบครัว สอดคล้องกับผลการวิจัยที่สนับสนุนข้อค้นพบบ้างกล่าวว่า การสื่อสารด้วยความรัก เป็นแกนของชีวิตครอบครัว และความคลาดเคลื่อนในการสื่อสารสามารถทำให้ปัญหาในครอบครัวรุนแรงขึ้นและยืดเยื้อ ส่วนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในครอบครัวคริสเตียนต้องพิจารณาจริยธรรมการสื่อสารร่วมกับทักษะการสื่อสาร เพราะจริยธรรมเป็นปัจจัยหลักที่ค้ำจุนความสัมพันธ์ในบ้าน (Yacub, Y. et al., 2022) ตามแนวคิด A-CORE ที่วางหลักการให้สมาชิกครอบครัวสื่อสารด้วยท่าที่เป็นมิตรและอ่อนโยน ความซื่อสัตย์ เปิดเผยเพื่อสร้างความไว้วางใจ สื่อสารให้ชัดเจนเพื่อลดความเข้าใจผิด เคารพกันด้วยความรัก และเข้าอกเข้าใจไม่คาดหวังเกินศักยภาพ สอดคล้องกับคุณธรรม 10 ประการของการค้นพบ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ การเคารพและให้เกียรติ การอดทนและควบคุมตนเอง/ การสื่อสารด้วยความรัก และการหนุนใจ เพื่อส่งเสริมมิติความเข้มแข็งของครอบครัวด้านความสัมพันธ์ทั้งภายใน ภายนอก ความเข้มแข็งจึงขึ้นกับการสื่อสารและการสนับสนุนกัน สอดคล้องกับการที่คุณธรรมทำหน้าที่กำกับพฤติกรรม และบทบาทภายในระบบครอบครัวได้เป็นอย่างดี (Pearce, W. B. & Cronen, V. E., 1980) ด้วยว่าความคลุมเครือ ทำให้เกิดความสับสนและความเข้าใจผิด เป็นอุปสรรคและความเข้าใจผิด ที่มักเชื่อมโยงกับการสื่อสารด้วยอารมณ์ หรือการเลือกเวลาไม่เหมาะสม จุดนี้ช่วยขยายผลว่า คุณธรรมทำงานร่วมกับการสื่อสารด้วยความรักช่วยทำให้ มีความชัดเจนและไม่บานปลายเป็นความขัดแย้งเรื้อรัง

1.3 กลุ่มคุณธรรมด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และ อดทนและการควบคุมตนเอง ซึ่งเป็นคุณธรรมที่สร้างเสถียรภาพและความไว้วางใจ ทำหน้าที่สร้างความเชื่อมั่น ระหว่างสมาชิกหรือความมั่นคงของระบบครอบครัว และส่งเสริมความชัดเจนของบทบาทหน้าที่ในครอบครัว เป็นรากฐานของความโปร่งใส การแบ่งบทบาท และการตัดสินใจร่วมกัน เมื่อความไว้วางใจสูง ความขัดแย้งเรื่องต่าง ๆ ย่อมได้รับการแก้ไขร่วมกัน ตามที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้ว่า การตระหนักและปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสม่ำเสมอ และร่วมกันแบกรับภาระอย่างเป็นธรรม ไมโยน ไม่หนี และไม่เอาเปรียบ ครอบครัวที่เข้มแข็งจะชัดเจนเรื่องบทบาท ทั้งการรักษาคำพูด ความตรงต่อเวลา และความสม่ำเสมอในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ของสมาชิกคนอื่น และเห็นคุณค่ากัน เป็นการตระหนักถึงความอดทนและควบคุมตนเอง พุดคุยหรือสื่อสารกันด้วยความรัก ความห่วงใย พร้อมสนับสนุน ส่งเสริมในสิ่งที่ดีต่อกัน เพราะสังคมในปัจจุบันมักจะส่งเสริมเสรีภาพส่วนตัวมากเกินไปจนส่งผลกระทบต่อ การอยู่ร่วมกันของครอบครัวหรือเป็นการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกันและกัน ไม่ลดทอนคุณค่าและ ไม่ทำให้สมาชิกคนใดรู้สึกด้อยค่าในบ้าน (สรุปจากบันทึกสนทนากลุ่ม: G 2; G3; G5; G6) ซึ่งปัจจัยข้างต้นมักไม่ได้เป็น เรื่องทรัพย์สินสมบัติหรือความสามารถ หากแต่เป็นคุณค่าที่กับความสัมพันธ์ ได้แก่ การเคารพต่อกัน ความซื่อสัตย์ การหนุนใจกัน และการควบคุมตนเองหรือการยับยั้งชั่งใจ ช่วยทำให้ครอบครัวรักษาความสัมพันธ์ระยะยาวและ พื้นตัวได้จากภาวะวิกฤต (วาริณี โสภาร และคณะ, 2563) จากทฤษฎีจริยธรรมและค่านิยมได้นำเสนอมุมมอง

เชิงค่านิยมที่ชี้ให้เห็นว่าคุณธรรมเรื่องความรัก ความเคารพ ความซื่อสัตย์ เป็นฐานสร้างความมั่นคงของความสัมพันธ์ภายใน ซึ่งเป็นเงื่อนไขของความสัมพันธ์มั่นคงและยั่งยืน ครอบครัวควรเป็นต้นแบบเลี้ยงดูลูกตามคำสอนโดยเน้นคุณธรรมเสมอ ได้แก่ ความขยัน ความประหยัด ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความสุภาพ ความสะอาด ความสามัคคี และความมีน้ำใจเพื่อสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ (กรมอนามัย, 2562) เช่นกันบทบาทการสนับสนุนทางสังคมและเครือข่าย ทั้งเพื่อน ญาติ และชุมชนย่อมมีผลต่อความมั่นคงของครอบครัว (Cohen, S. & Wills, T. A., 1985) สอดคล้องกับมิติทุนทางสังคมที่ค้นพบในงานวิจัยครั้งนี้ อธิบายได้ว่า ความมีน้ำใจ ช่วยเหลือและความเคารพ ความรับผิดชอบ และความอดทนต่อกันช่วยให้เครือข่ายหนุนเสริมครอบครัวที่เกิดเกิดผลดี การสร้างเครือข่ายสนับสนุนและการแลกเปลี่ยนความรู้ในชุมชนช่วยเสริมความเข้มแข็งครอบครัว ซึ่งสามารถเชื่อมกับคุณธรรมด้านรับผิดชอบ การเอื้ออาทร การห่วงใย และทุนทางสังคม

ผลการวิจัยครั้งนี้ช่วยอธิบายได้ว่า ครอบครัวคริสเตียนไทยไม่ได้ดำรงอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปิดตายจากสังคม หากแต่ต้องเผชิญกับบริบทของสังคมไทยที่กำลังเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นสมัยใหม่ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ รูปแบบการทำงาน เทคโนโลยี การให้คุณค่ากับเสรีภาพส่วนบุคคล และความเปลี่ยนแปลงของบทบาทภายในครอบครัว ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว ครอบครัวคริสเตียนไทยจึงต้องปรับดุลยภาพ ระหว่างหลักการทางศาสนาที่เน้นวินัย คุณธรรม และความรับผิดชอบ กับวิถีชีวิตร่วมสมัยที่มีความเร่งรีบ ชับซ้อน และเปิดพื้นที่ให้กับความเป็นปัจเจกมากขึ้น การปรับดุลยภาพดังกล่าวไม่ได้เกิดจากการลดทอนหลักการทางศาสนา แต่เกิดจากการประยุกต์หลักคุณธรรมเหล่านั้นให้กลายเป็นวิถีปฏิบัติที่เหมาะสมกับชีวิตจริง เช่น การอธิษฐานร่วมกันไม่ได้หมายถึงเพียงการประกอบพิธีกรรม แต่เป็นพื้นที่สำหรับการหยุดทบทวนตนเองและตัดสินใจร่วมกัน การยำเกรงพระเจ้าไม่ได้แปลว่าการควบคุมกันอย่างเคร่งครัด แต่เป็นการใช้กรอบคุณค่าทางศาสนาเพื่อกำกับตนเองและเคารพกันด้วยความรับผิดชอบ การสื่อสารด้วยความรักไม่ได้เป็นเพียงถ้อยคำเชิงอุดมคติ แต่เป็นการเลือกสื่อสารอย่างอ่อนโยนและเคารพกันท่ามกลางแรงกดดันของชีวิตประจำวัน ขณะที่การให้อภัยและความเสียสละก็เป็นกลไกที่ช่วยให้ครอบครัวสามารถรักษาความสัมพันธ์ได้ในสภาพสังคมที่เต็มไปด้วยความเร่งรัดและความเปราะบางทางอารมณ์

ข้อค้นพบในส่วนนี้ยังชี้ให้เห็นว่า คุณธรรมทั้ง 3 กลุ่มไม่ได้แยกขาดจากกัน แต่ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ คุณธรรมด้านความสัมพันธ์กับพระเจ้าทำหน้าที่เป็น หลักยึดทางความหมาย คุณธรรมด้านความสัมพันธ์ระหว่างกันทำหน้าที่เป็น พลังค้ำจุนความสัมพันธ์ และคุณธรรมด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลทำหน้าที่เป็นกลไกกำกับตนเองและบทบาทของสมาชิกในครอบครัว เมื่อคุณธรรมทั้ง 3 กลุ่มทำงานร่วมกัน จึงนำไปสู่ความมั่นคงของความสัมพันธ์ การสื่อสารที่ดี การรับผิดชอบต่อกัน และการฟื้นฟูของครอบครัวในยามเผชิญปัญหา

2. จากผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทไทย มี 7 ด้าน ได้แก่ ความสัมพันธ์ภายในที่มั่นคง บทบาทและโครงสร้างที่ชัดเจน การสื่อสารเชิงบวก การจัดการตนเองและทรัพยากร ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว ทุนทางสังคม และ ความเชื่อร่วมและคุณค่าทางศาสนา ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้สะท้อนทั้งมิติด้านโครงสร้าง กระบวนการ และคุณค่าภายใน เมื่อพิจารณา พบว่า ความเชื่อร่วมและคุณค่าทางศาสนาทำหน้าที่เป็นแกนกลางที่เชื่อมโยงมิติอื่นเข้าด้วยกัน หรือมีบทบาทเสริมสร้างความยืดหยุ่นของครอบครัว ที่ชี้ให้เห็นว่าศาสนาและจิตวิญญาณสามารถเป็นทรัพยากรเชิงสัมพันธ์ (Relational Resource) ที่ช่วยเสริมสร้างความผูกพันในครอบครัวได้ (Walsh, F., 2016); (Mahoney, A., 2010) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อครอบครัวต้องใช้เวลาร่วมกัน

จึงเป็นเหตุให้เกิดความเข้มแข็ง และเป็นโอกาสสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่แน่นแฟ้นมากขึ้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำร่วมกัน เวลาที่ได้อยู่ร่วมกันเพิ่มมากขึ้น และการรักษาสภาพจิตใจอย่างใกล้ชิดขึ้น สามารถเชื่อมความสัมพันธ์ และการเรียนรู้การปรับตัวต่อกันและมีการปลูกฝังคุณธรรมจากครอบครัวมากที่สุด (วาริณี โสภางร และคณะ, 2563); (เทพพร มังธานี, 2558)

อย่างไรก็ตาม ความเข้มแข็งของครอบครัวคริสเตียนไทยเกิดจากการบูรณาการระหว่างคุณธรรมทางศาสนา กับโครงสร้างค่านิยมของสังคมไทย การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่มั่นคงช่วยวางรากฐานของการดำเนินชีวิตร่วมกัน อย่างมีสันติ ความรัก การให้อภัย และความรับผิดชอบ ช่วยลดความขัดแย้งและสร้างบรรยากาศแห่งความเข้าใจ ตามที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ครอบครัวที่เข้มแข็งไม่ได้หมายถึงไม่เคยทำผิด แต่พร้อมจะซ่อมแซมหรือเยียวยาความสัมพันธ์ กลับมาคืนดีกันได้ เปิดพื้นที่ให้ความสัมพันธ์ฟื้นตัว พร้อมเริ่มต้นใหม่ ตามที่พระคัมภีร์สอนว่า ทุกคนเป็นอวัยวะ ในพระคริสต์ แต่ละอวัยวะก็ควรทำหน้าที่หรือรับผิดชอบส่วนของตนและประคับประคองส่วนอื่น ๆ ให้น่าชื่นชมมากขึ้น มีความเชื่อและความยำเกรงนำทางการแก้ไขปัญหา มีการอธิษฐานเมื่อเกิดปัญหา และสร้างความหวังที่ช่วยให้บ้าน ไม่ล้มลง การพึ่งพาพระเจ้าถูกใช้เป็นกระบวนการสำคัญในการแสวงหาปัญญาและทางออกที่ดี มีความเชื่อส่วนบุคคลเป็นต้นทุนทางจิตวิญญาณที่สร้างเสริมพลังบวกให้ครอบครัวดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง (สรุปจากบันทึกสนทนากลุ่ม: G3; G4; G7) ซึ่งในทำนองเดียวกันกับ ครอบครัวที่มีระบบคุณค่าและศรัทธาร่วมกันจะสามารถฟื้นฟูพลังภายใน และรับมือกับวิกฤตได้ดีกว่าครอบครัวที่ขาดฐานทางจิตวิญญาณ สะท้อนได้ว่าความเชื่อและคุณธรรมศาสนาเป็นพลัง เชิงวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความยืดหยุ่น (Resilience) ในครอบครัว (Walsh, F., 2016) สอดคล้องกับ ทิพย์วัลย์ สุรินยา ได้พบองค์ประกอบความเข้มแข็งของครอบครัว 6 ด้าน ได้แก่ การให้คำมั่นและการทุ่มเทใจอย่างแรงกล้าให้กับ ครอบครัวร่วมกัน ความมั่นใจ ความท้าทาย การควบคุมสิ่งเร้าภายนอก การนับถือในคุณค่าและความไว้วางใจ และการจัดการกับความเครียดและภาวะวิกฤติ (ทิพย์วัลย์ สุรินยา, 2564) นั้นแสดงให้เห็นว่า สมาชิกครอบครัวที่ทำหน้าที่ ทำงานและรับผิดชอบร่วมกัน รู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง มีความตั้งใจและเป้าหมายร่วมกันที่จะให้เกิดความสามัคคีกัน กลมเกลียวสงบสุข เกิดการทุ่มเทใจอย่างแรงกล้า ไว้วางใจต่อกัน สามารถจัดการปัญหาต่าง ๆ ที่คุกคามด้วยความมั่นใจ ได้รับการชื่นชมจากการผ่านพ้นความยากลำบาก ใส่ใจในคุณค่าของกัน พร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ที่ทำลาย ให้ต้นตอ กับ สถานการณ์ใหม่ ไม่หวั่นไหวต่อภัยภายนอกหรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ยังคงนับถือในคุณค่าต่อกัน ซื่อสัตย์ และแบ่งเบาภาระของกันในภาวะวิกฤตได้อย่างเจริญงอกงาม

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กล่าวไว้ว่า ครอบครัวที่เข้มแข็ง หมายถึง ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ แน่นแฟ้น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรัก ความเข้าใจ สามารถดูแลสมาชิกในครอบครัวและเกื้อกูลสังคมได้ (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2568) และจากการค้นพบ ความเข้มแข็งของครอบครัวไม่ได้ตั้งอยู่บน ปัจจัยวัตถุเป็นอันดับแรก แต่ตั้งอยู่บนคุณธรรมจริยธรรมและหลักยึดร่วมที่ทำให้สมาชิกสื่อสารกันอย่างสร้างสรรค์ และฟื้นตัวได้เมื่อเผชิญปัญหา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลายรายย้ำการยึดพระเจ้าและพระวาทะเป็นศูนย์กลาง การอธิษฐาน และการพึ่งพาพระเจ้า ตลอดจนคุณธรรมเชิงสัมพันธ์ เช่น ความรัก การให้อภัย การเคารพให้เกียรติ และการหนุนใจสำคัญ และครอบครัวที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็ง (Family Strength) เป็นตัวทำนายสำคัญกับความผาสุก ทางจิตใจของสมาชิกครอบครัว และความเข้มแข็งของครอบครัวยังมีความสัมพันธ์กับความผาสุกในหลายมิติ เช่น พฤติกรรมการกระทำผิด ปัญหาการปรับตัวของเด็ก ปัญหาทางอารมณ์ ภาวะซึมเศร้าของเด็ก และแนวโน้ม

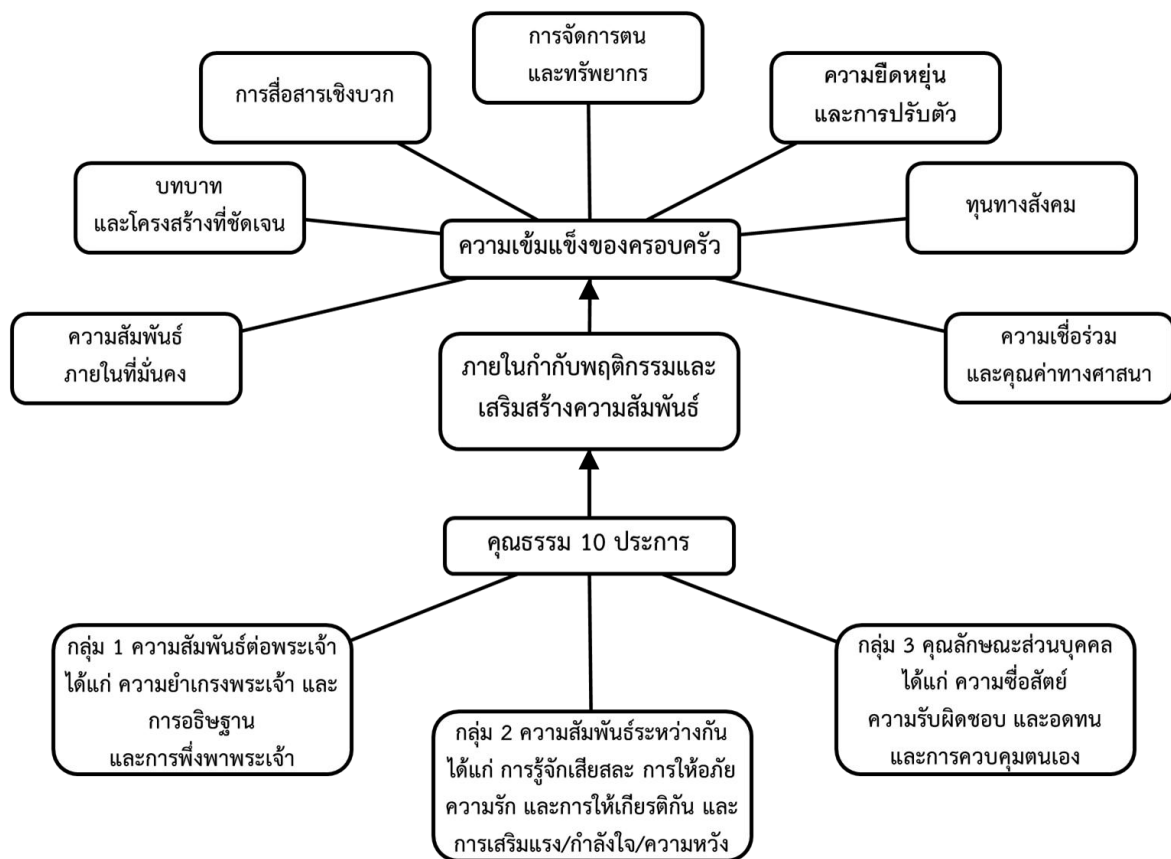
ในการฆ่าตัวตาย ซึ่งความเข้มแข็งเป็นการผสมผสานของศักยภาพทางพฤติกรรม เป็นความสามารถของครอบครัวที่จะฟื้นตัวและคงสภาพของตัวเองไว้ จึงกล่าวได้ว่าครอบครัวใดมีความเข้มแข็งและเป็นเอกภาพ ครอบครัวนั้นย่อมมีความสุข (ทิพย์วัลย์ สุรินยา, 2564) หรืออธิบายไว้ว่า เครือข่ายสนับสนุนจากเพื่อน ญาติ และชุมชนช่วยให้สมาชิกครอบครัวรู้สึกปลอดภัยและเป็นที่พึ่งพาได้ เมื่อคุณธรรมเพิ่มขึ้นคุณภาพของชีวิตย่อมมากขึ้น (Cohen, S. & Wills, T. A., 1985) การตระหนักถึงกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ไม่ยึดมั่นถือมั่น จึงสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิตและอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติภาพ พร้อมกับการปลูกฝังจริยธรรมที่คำนึงถึงรูปแบบที่เหมาะสมต่อคริสตชนในปัจจุบันได้

ข้อค้นพบด้าน ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว จึงมีความหมายมากกว่าการรับมือกับปัญหาเฉพาะหน้า แต่รวมถึงความสามารถของครอบครัวคริสเตียนไทยในการรักษาแก่นของความเชื่อไว้ พร้อมกับปรับรูปแบบการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลง กล่าวอีกนัยหนึ่ง ครอบครัวคริสเตียนที่เข้มแข็งไม่ใช่ครอบครัวที่ยึดหลักศาสนาแบบตายตัวจนไม่สามารถอยู่กับบริบทสมัยใหม่ได้ และไม่ใช่ครอบครัวที่ปรับตัวจนสูญเสียหลักยึดทางคุณธรรม หากแต่เป็นครอบครัวที่สามารถรักษาสสมดุลระหว่าง ความมั่นคงในคุณค่ากับความยืดหยุ่นในการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ข้อค้นพบนี้จึงช่วยขยายแนวคิดเรื่อง family resilience ในบริบทไทยให้ชัดเจนขึ้นว่า ความยืดหยุ่นไม่ได้หมายถึงเพียงการฟื้นตัวจากวิกฤตเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการประสานความเชื่อดั้งเดิมกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัยอย่างมีความหมาย

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ครอบครัวที่เข้มแข็งควรมีหลักคุณธรรมจริยธรรมที่เข้มแข็ง และหลักคุณธรรมจริยธรรมควรเป็นประเด็นแรกของชีวิตครอบครัวไทยทุกครอบครัว ไม่ว่าจะมีความเชื่อหรือศาสนาใดก็ตาม ในเชิงแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมจริยธรรมคริสเตียนกับความเข้มแข็งของครอบครัว โดยคุณธรรมทำหน้าที่เป็นกลไกภายในที่หล่อหลอมกระบวนการครอบครัว เช่น การสื่อสาร การจัดการความขัดแย้ง และการแบ่งบทบาท ซึ่งส่งผลต่อระดับความเข้มแข็งของครอบครัวในภาพรวม

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมคริสเตียนที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทสังคมไทย อธิบาย ได้ดังนี้ คุณธรรมจริยธรรมคริสเตียนเป็นกลไกเชิงคุณค่าที่กำกับพฤติกรรมและความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ที่ช่วยทำให้เกิดความเข้มแข็งของครอบครัวผ่านกระบวนการสัมพันธ์ภายในครอบครัว งานวิจัยนี้สังเคราะห์คุณธรรมจริยธรรมคริสเตียน 10 ประการ และองค์ประกอบความเข้มแข็งของครอบครัว 7 ด้าน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 คุณธรรมจริยธรรมและความเข้มแข็งของครอบครัว

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมคริสเตียน 10 ประการทำหน้าที่เป็นกลไกภายในที่กำกับพฤติกรรม การตัดสินใจและปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว และเชื่อมโยงกับองค์ประกอบความเข้มแข็งของครอบครัว 7 ด้าน อย่างเป็นระบบ ข้อค้นพบนี้ช่วยขยายการอธิบายถึงความเข้มแข็งของครอบครัวให้ครอบคลุมมิติคุณธรรม จริยธรรมคริสเตียนในฐานะส่วนหนึ่งของระบบครอบครัวอย่างเป็นองค์รวม และคุณธรรมเหล่านี้ไม่ได้ทำหน้าที่ เพียงแค่กฎระเบียบหรือข้อกำหนด แต่ทำหน้าที่เป็นทุนทางจิตวิญญาณ ที่ช่วยให้ครอบครัวสามารถคงสภาพ ความเข้มแข็งไว้ได้แม้ในภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจหรือสังคม และผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ 1.1) คริสตจักรสามารถนำผลวิจัยไปพัฒนาเป็นชุดกิจกรรมเสริมสร้างครอบครัวคริสเตียน หรือคู่มืออบรมชีวิตคู่และครอบครัว โดยใช้คุณธรรมจริยธรรมคริสเตียน 10 ประการเป็นแกนหลัก เพื่อใช้ในการอบรม คู่สมรส การเตรียมความพร้อมก่อนสมรส การให้คำปรึกษาครอบครัว และการพัฒนาผู้นำครอบครัวในคริสตจักร 1.2) หน่วยงานด้านครอบครัวสามารถนำองค์ประกอบความเข้มแข็งของครอบครัวทั้ง 7 ด้าน ไปพัฒนาแนวทางการประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวเชิงคุณภาพให้เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย และ 1.3) สถาบันการศึกษา ทางศาสนศาสตร์นำผลการวิจัยไปพัฒนารายวิชาหรือหลักสูตรด้านอภิบาลครอบครัวที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ทางทฤษฎี กับบริบทสังคมไทยได้อย่างเหมาะสม และ 2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 2.1) เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้

เป็นระยะที่ 1 ของโครงการวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยระยะต่อไปควรมุ่งพัฒนาแบบสอบถามเชิงปริมาณจากข้อค้นพบเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมคริสเตียน 10 ประการ และองค์ประกอบความเข้มแข็งของครอบครัว 7 ด้าน เพื่อสำรวจและทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ ยืนยันองค์ประกอบเชิงประจักษ์ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทั้ง 2 ในกลุ่มคริสเตียนไทย และ 2.2) ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างครอบครัวคริสเตียนในคณะความเชื่อหรือนิกายต่าง ๆ หรือต่างศาสนาในบริบทสังคมไทย

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “บทบาทของจริยธรรมคริสเตียนต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทสังคมไทย” ซึ่งได้รับทุนในการวิจัยจากคณะคริสตศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน จึงขอขอบคุณที่สนับสนุนทุนวิจัยจนงานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2566). แผนปฏิบัติการด้านครอบครัว พ.ศ. 2566 - 2570. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. เรียกใช้เมื่อ 10 ตุลาคม 2568 จาก <https://www.dwf.go.th//storage/80094/b36aff6e-17ee-4a5f-ae5-420379b297a8-document-6255.pdf>
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2568). รายงานสถานการณ์ครอบครัวไทย พ.ศ. 2568. เรียกใช้เมื่อ 10 ตุลาคม 2568 จาก <https://www.dwf.go.th//storage/80094/b36aff6e-17ee-4a5f-ae5-420379b297a8-document-6255.pdf>
- กรมอนามัย. (2562). คู่มือครอบครัวต้นแบบ “เลี้ยงดูลูกตามคำสอนพ่อ”: คุณธรรม 8 ประการของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: บริษัทซีจี ทูล จำกัด.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2567). ข่าวภารกิจ. เรียกใช้เมื่อ 10 ตุลาคม 2568 จาก https://www.msdfs.go.th/news_view.php?nid=39406
- ฉัตรรัตน์ เตือนสติกุล. (2564). การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตสมรสของคู่สมรสด้วยการปรึกษาทฤษฎีเน้นทางออก. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทิพย์วัลย์ สุรินยา. (2564). โปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวไทย. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยศาสตร์, 47(1), 175-192.
- เทพพร มั่งธานี. (2558). บทบาทของครอบครัวในการปลูกฝังจริยธรรมแก่เยาวชนในภาคอีสาน. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์, 31(1), 45-64.
- นฤดี โสรรัตน์ และคณะ. (2562). ความเข้มแข็งของครอบครัวในบริบทสังคมไทย: ลักษณะความเข้มแข็งของครอบครัวปัจจัยและวิธีการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, 16(2), 427-437.

- มนทกานต์ รอดคล้าย. (2561). ปัจจัยในครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทย กรณีศึกษาความรักความเข้าใจในครอบครัว ลักษณะประชากรของพ่อแม่และเวลา. วารสารประชากรศาสตร์, 34(2), 17-35. <https://doi.org/10.56808/2730-3934.1306>.
- วาริณี โสภาร และคณะ. (2563). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวในสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด -19. วารสารศึกษาศาสตร์ มมร, 8(2), 162-181.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2568). สุขภาพคนไทย 2568: เกิดน้อยๆไม่กลับ ต้องปรับและรับมืออย่างไร. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นครปฐม: อมรินทร์ คอร์เปอเรชั่นส์ จำกัด (มหาชน).
- Cohen, S. & Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310-357. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.98.2.310>.
- Mahoney, A. (2010). Religion in families 1999-2009: A relational spirituality framework. *Journal of Marriage and Family*, 72(4), 805-827. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00732.x>.
- McCubbin, H. I. & Thompson, E. A. (1991). *Family assessment inventories for research and practice*. (2nd ed.). Madison: University of Wisconsin-Madison.
- Military Reach Team. (2014). *Strong Family Functioning, Research Brief*. Retrieved October 10, 2025, from [https://reachfamilies.umn.edu/sites/default/files/rdoc/Strong% 20Family%20Functioning%20\(2\).pdf](https://reachfamilies.umn.edu/sites/default/files/rdoc/Strong%20Family%20Functioning%20(2).pdf)
- Olson, D. H. (2000). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of Family Therapy*, 22(2), 144-167. <https://doi.org/10.1111/1467-6427.00144>.
- Pearce, W. B. & Cronen, V. E. (1980). *Communication, action, and meaning: The creation of social reality*. New York: Praeger.
- Rubio, J. H. (2010). Conclusion. In *Family Ethics: Practices for Christians*. Washington: Georgetown University Press.
- Stinnett, N. & DeFrain, J. (1985). *Secrets of Strong Families*. Boston: Little Brown & Co.
- UNICEF. (2025). *The state of Thai families and child well-being report 2025*. UNICEF Thailand. Retrieved October 10, 2025, from <https://www.unicef.org/thailand/>
- Walsh, F. (2016). *Strengthening family resilience*. (3rd ed.). New York: The Guilford Press.
- Yacub, Y. et al. (2022). The Ethics of Effective Communication in Christian Families with A-CORE Principles. *International Journal of Social Science Research and Review*, 5(4), 106-115. <https://doi.org/10.47814/ijssrr.v5i4.233>.